

TARTALOMJEGYZÉK

Köszönetnyilvánítás	13
I. Bevezetés	15
I. 1. A kutatás tárgya, a kutatott terület és időszak	15
I. 2. A könyv felépítése	17
I. 3. <i>Az Illusztratív szöveggyűjtemény</i>	18
I. 4. Útvonal-rekonstrukció: szöveges nyomvonalak és térképek	23
I. 5. <i>Függelék</i> – a kereszthivatkozások rendszere	25
II. Illusztratív szöveggyűjtemény: erdélyi és máramarosi sóbánya-látogatások elbeszélései a 18–19. századból	27
1. François-Xavier de Feller (1768)	27
2. Ignaz von Born (1770)	29
3. II. József (1773)	36
4. Domenico Sestini (1780)	42
5. Lazzaro Spallanzani (1786)	47
6. Balthasar Hacquet (1789)	49
7. Jens Esmark (1794)	55
8. Kitaibel Pál (1796)	57
9. Batthyány Vince (1805)	61
10. Wilhelm G. E. Becker (1805)	63
11. Felice Caronni (1809)	70
12. Rainer Joseph (1810)	73
13. Joseph Jonas (1811)	75
14. I. Ferenc (1817)	76
15. Széchenyi István (1821)	78
16. Joseph A. Krickel (1827–1828)	80
17. John Paget (1835–1836)	85
18. Noël M. V. Locmaria (1839)	91
19. Auguste de Gerando (1840)	93
20. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága (1844)	98
21. Ernst A. Quitzmann (1846)	99
22. Carl J. Andrä (1851)	101
23. Jókai Mór (1853)	104
24. Vahot Imre (1853)	105

25. Franz von Hauer (1859)	113
26. Bernhard von Cotta (1860)	118
27. Charles Boner (1863)	120
28. Arthur J. Patterson (1864)	130
29. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága (1864)	131
30. Jókai Mór (1871)	134
31. Élisée Reclus (1873)	138
32. Andrew F. Crosse (1875)	140
33. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága (1876)	141
34. K. Nagy Sándor (1880-as évek eleje)	146
35. Rudolf Bergner (1883)	147
36. Rudolf Bergner (1884)	151
37. Otto N. Witt (1888)	154
38. Margaret Fletcher (1891)	156

III. Az utazások: szöveges nyomvonalak és térképek 159

1. François-Xavier de Feller (1768)	162
2. Ignaz von Born (1770)	163
3. II. József (1773)	164
4. Domenico Sestini (1780)	167
5. Lazzaro Spallanzani (1786)	169
6. Balthasar Hacquet (1789)	170
7. Jens Esmark (1794)	171
8. Kitaibel Pál (1796)	173
9. Batthyány Vince (1805)	175
10. Wilhelm G. E. Becker (1805)	177
11. Felice Caronni (1809)	178
12. Rainer Joseph (1810)	179
13. Joseph Jonas (1811)	181
14. I. Ferenc (1817)	182
15. Széchenyi István (1821)	183
16. Joseph A. Krickel (1827–1828)	185
17. John Paget (1835–1836)	188
18. Noël M. V. Locmaria (1839)	190
19. Auguste de Gerando (1840)	191
20. Ernst A. Quitzmann (1846)	193
21. Carl J. Andrä (1851)	193
22. Jókai Mór (1853)	197
23. Vahot Imre (1853)	198
24. Franz von Hauer (1859)	199

25. Bernhard von Cotta (1860)	201
26. Charles Boner (1863)	203
27. Arthur J. Patterson (1864)	205
28. Jókai Mór (1871)	206
29. Élisée Reclus (1873)	206
30. Andrew F. Crosse (1875)	209
31. K. Nagy Sándor (1880-as évek eleje)	211
32. Rudolf Bergner (1883)	213
33. Rudolf Bergner (1884)	215
34. Otto N. Witt (1888)	217
35. Margaret Fletcher (1891)	217

IV. A sóbánya-látogatások utazói, utazásai és útleírásai – lajstromszerű áttekintés . . . 221

1. François-Xavier de Feller	221
2. Ignaz von Born	222
3. II. József	223
4. Domenico Sestini	224
5. Lazzaro Spallanzani	225
6. Balthasar Hacquet	225
7. Jens Esmark	226
8. Kitaibel Pál	227
9. Batthyány Vince	228
10. Wilhelm G. E. Becker	230
11. Felice Caronni	231
12. Rainer Joseph	232
13. Joseph Jonas	233
14. I. Ferenc	234
15. Széchenyi István	234
16. Joseph A. Krickel	235
17. John Paget	236
18. Noël M. V. Locmaria	237
19. Auguste de Gerando	238
20. Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Társasága	239
21. Ernst A. Quitzmann	240
22. Carl J. Andrä	241
23. Jókai Mór	242
24. Vahot Imre	244
25. Franz von Hauer	245
26. Bernhard von Cotta	247
27. Charles Boner	248

28. Arthur J. Patterson	249
29. Élisée Reclus	250
30. Andrew F. Crosse	251
31. K. Nagy Sándor	252
32. Rudolf Bergner	253
33. Otto N. Witt	254
34. Margaret Fletcher	255
V. A sóbánya-látogatások utazói, utazásai és útleírásai – összegzés.	257
V. 1. Erdélyi és máramarosi sóbányalátogatások – számszerű mutatók	257
V. 2. Az utazás és a sóbánya-látogatás mögötti indíttatások	261
V. 3. A sóbánya-látogatások utazói, leírói – csoportosítás.	264
V. 4. Rendkívüli utazók, rendkívüli utazások	268
VI. Kontextusok	273
VI. 1. Az Erdély és a Máramaros térségében végbement közigazgatási határmódosulások a vizsgált időszakban	273
VI. 2. Az erdélyi és a máramarosi sóbányák megközelíthetősége	274
VI. 3. Utazásmódszertanok és bányalátogatások	276
VI. 4. Az erdélyi–máramarosi tér ásványtani–földtani feltárása	279
VI. 5. Magyarországra és Erdélyre irányuló figyelem; bányakincs-gazdagság, bányák és bányászat a Magyarország- és Erdély-képben	283
VI. 6. Ásvány- és kőzetgyűjtés Erdélyben és Magyarországon.	289
VI. 7. Az „utazás divatja” Magyarországon és Erdélyben.	293
VI. 8. Szabadidő-kultúra Magyarországon és Erdélyben	295
VI. 9. Fürdőzés, üdülés és sóbánya-látogatás	296
VI. 10. Turistaság és sóbánya-látogatás	300
VI. 11. Sóbányák az Erdélyt, illetve Magyarországot (is) felölelő nevezetesség- és értékleltárakban, útikalauzokban	305
VII. Az erdélyi–máramarosi sóbánya-látogatások forgatókönyvei és reprezentációi	309
VII. 1. A sóbánya-látogatások forgatókönyvei utazási beszámolók alapján.	309
VII. 1. 1. A bányalátogatások menetének feltárhatósága; bányalátogatás-szakaszok	309
VII. 1. 2. Felszín, a bányatelep és környéke	310
VII. 1. 3. Felszínről a bányamélybe; bányamélyből a felszínre	314
VII. 1. 4. A bányamély.	318
VII. 1. 5. Bányahely-specifikumok, sajátos látnivalók	323
VII. 1. 6. Rendkívüli utazók, rendkívüli bányalátogatások.	324

VII. 2. A bányalátogatás-reprezentációk sajátosságai	330
VII. 2. 1. A bányavilág és a bányalátogatás ismertetésének módozatai	330
VII. 2. 2. Archetipikus és kulturális szimbólumok a bányalátogatás- reprezentációkban; a bányalátogatások lélektana.	331
VII. 2. 3. Bányaélmény és reprezentáció a rendkívüli bányalátogatások esetében	340
VIII. Epilógus	343
Bibliográfia	345
Függelék	393
Képmelléklet	406
Képek jegyzéke.	420
Térképek jegyzéke	421
Fordítók jegyzéke	422
Rezumat	424
Abstract	426